

Avtor (London, 1919) je izrazito komercialen pisec, ki je ogromno napisal pod svojim imenom in skoraj šestdesetimi psevdonimi. Posebno znana je serija Dumarest, katere junak v tridesetih romanih išče planet Zemljo. Tubb piše o surovem vesolju, v katerem se ljudje bore za prevlado nad drugimi ljudmi; nasilje mu je pomembno in zavestno ga zagovarja. Ni pa njegova edina tema. Njegove zgodbe pokrivajo polni spekter tradicionalne ZF, od uganke prvega stika, kakršna je Random Sample, do žalostne pripovedi o prebujajočem se računalniku I Is for Jeanne; zna se igrati s podobami časa in prostora. Napisal je okoli 150 romanov, izbor iz množice kratkih zgodb najdemo v Ten from Tomorrow (1966) in A Scatter of Stardust (1972).

EVANE

E. C. Tubb

Zaradi psihološkega učinka so računalniku vgradili ženski glas. To so sklenili tisti, ki so živeli v slonokoščenih stolpih in so v svoji racionalnosti postali že sadisti. Tam so bile še druge stvari: določene fotografije, nekaj knjig in snov, spravljena v šatulji, s katero je človek lažje prebrodil duševne stiske. Samo enkrat jo je uporabil, potem pa jo je skupaj s knjigami zažgal. Glasu pa ni mogel uničiti.

Ni si znal pojasniti, če je bil ta tihi, mehki glas le sprogramiran na računalniku ali pa je bil glas resnične ženske. Bil je zrel glas, brez mladostne igrivosti in za to je bil njegovim oblikovalcem hvaležen. Ker pa ga ni mogel niti preslišati niti utišati, se je navadil z njim živeti. Z leti ga je sprejel kot vse stvari v svojem majhnem svetu. Ob ugibanju, kakšna ženska bi lahko tako govorila, se je celo zabaval.

Z leti, ko je starost utišala njegovo hrepenenje, se je ta umišljena podoba spreminjala. Sprva je bila mladenka z vranje črnimi lasmi, bujnimi prsmi ter boki in stegni, kakršne si je želel kot mladenič. Nato je odrasla in se v podobi zrele ženske odzvala klicem njegovih lastnih želja. Sedaj je bila visoka svetlolaska, ki so se ji kodri vsipali na ramena. Globoke sinje oči so se ji s potezami na obrazu zlivale v popolnost. Nosila je preprosto temno obleko, ki je razkrivala zala ramena in obline bujnih

prsi. To niso bila več tiste jedre prsi, kot si jih je nekoč predstavljal. Postale so mehkejša in nekoliko večje, kar se je lepo skladalo z zrelostjo njenega obraza in rahlo zaobljenimi boki. Tudi ime si je izmislil zanjo.

"Charles, na vrsti je redni sistematski pregled."

Trznil je, se predramil iz sanjarjenja in se mežikaje vzravnal na velikanskem stolu. Stikalne plošče in cele vrste nadzornih naprav pred njim se ni prav nič spremenila. Pološčena pločevina se je svetlikala in kazalci na velikih številčnicah so se počasi premikali. Zavedel se je, da je sanjari. Ni spal, le premišljeval je, kar je bila zanj nekakšna samoobramba; svet, v katerem se je spomin pomešal z domišljijo, kjer je izmišljeni svet zamenjal resničnega.

"Charles, na vrsti je redni sistematski pregled."

S tem, da ga je klicala po imenu, kar je bila le še ena psihološka zvijača več, ga je pripravila do tega, da jo je tudi on poimenoval. Vedel je, da so mu hoteli omiliti samoto, vendar bi ga to kaj lahko pripeljalo v blaznost. Vprašanje pa je, če je sploh bilo noro, da jo je klical po imenu. Je bilo res noro, da si je predstavljal, da govori resnična ženska in da nekako ni popolnoma sam v tem utesnjenem svetu, temveč da tu živi še neka druga oseba, katero bo morda nekoč srečal?

"Charles, na vrsti je redni sistematski pregled."

Bilo je skoraj neverjetno, a zazdelo se mu je, da je glas nekoliko ostrejši, mogoče celo zaskrbljen. Kakor da ga je hotela okarati zaradi njegove neposlušnosti. Lepo bi bilo, če bi kdo skrbel zanj; iz izkušenj pa je vedel, da to ni res. Poklicala bi ga le trikrat, nato pa zdramila z električnim šokom, bolečim opominom, da mora opraviti svoje delo.

Naglo ji je odgovoril: "Slišal sem te, Evane."

"Nisi mi takoj odgovoril. Si nemara spal?"

"Ne, le premišljeval sem."

"Charles, se morda ne počutiš dobro?"

Ozrl se je na svoje zgubane, lisaste roke z debelimi žilami. Nekoč so bile mlade, močne in si jih je rad ogledoval. Kdaj so se spremenile? Le kako, da tega ni že prej opazil, se je spraševal.

"Charles!"

"Dobro se počutim," ji je kratko odgovoril.

"Zdi se mi, da bi morala preveriti tvoje presnavljanje. Po pregledu, seveda."

"Preklete, Evane. Ni treba, da me nadleguješ. Povedal sem ti že, da mi je dobro."

"Po pregledu, Charles."

"Le kako naj se prepiram s strojem?" je razmišljal. Brez pomena bi bilo, če bi jo zavrnil, saj so programerji to predvideli in vgradili mehanizem, s katerim ga je lahko prisilila, da jo je ubogal. Nikamor se ji ni mogel skriti, za vsako neposlušnost je bil kaznovan. Z nelagodnim občutkom motenj v delovanju telesnih organov je nejevoljno vstal. "So me noge vedno tako bolele kot sedaj?" se je spraševal. Z leti se je privadil, da se mu je večkrat zameglilo pred očmi in tako se mu je zdelo običajno, da s

svojega mesta na stolu ni mogel več razložiti drobnih oznak na številčnici. Zaradi nenadne bolečine mu je leva noga nekoliko zastajala: skoraj mu je spodrsnilo in zadnji hip se je oprijel naslonjala. "Je to nekaj novega ali pa se mi je kaj takega že dogajalo? Le zakaj se tega ne morem spomniti?" se je spraševal.

Take misli so mu rojile po glavi, ko je naredil tistih nekaj korakov od stola do oddelka v ozadju. Z iztegnjenimi rokami bi se lahko dotaknil stropa in če bi roke razširil, bi se dotaknil sten. Živel je v majhnem prostoru, napolnjenem z napravami, ki so mu dovajale zrak, hrano in vodo v natanko odmerjenih količinah. Bival je v popolnoma zaprtem okolju, kjer je bil varen pred zunanjim svetom. Doživetja so bila redka in še ta le osebna. Le kako bi mogel pozabiti podrobnosti svojega monotonega življenja?

"Obotavljaš se, Charles. Pregled moraš opraviti v celoti."

Dosegel je pregrado v ozadju in se dotaknil preprostih nadzornih tipk, ki so se odzvale njegovemu dotiku. Računalnik mu je omogočil ročno upravljanje, opazna plošča se je dvignila in skozi povečevalno steklo je strmel na razkrito medlo osvetljeno prostrano površino. Da ne bi prišlo do elektronske okvare, si je z golim očesom in s pomočjo leč in ogledal, ki so mu izostrile pogled, skrbno ogledal skrivnostne lije, v vrsto razvrščene rezervoarje, neštete stekleničke in brezštevilne prašne drobce, ki so bili spravljani v krhkih ampulah, pa neznane predmete, ki so bili natlačeni v plastične opne. Nekoč pa ga je pogled na vse to presunil. Zavedal se je pomena velikega načrta in navdajal ga je ponos, da je tudi sam pomemben in bistven člen za dosego cilja. Sedaj je gibe samo še ponavljal.

"Charles?"

Predolgo je strmel skozi steklo, izgubil se je še v enem izdajalskem sanjarjenju. Nemara je poskusil ponovno ujeti mladostno navdušenje, se predvidevajoče ozreti naprej in razmišljati o neverjetni prihodnosti. Mogoče pa je, zdolgočasen in prizadet zaradi nadvlade računalnika, preprosto malo zaspal.

"Charles, ali deluje vse optimalno?"

"Da, Evane, kot vedno."

"Potem se vrni na svoj sedež, Charles. Pregledati moram tvoje presnavljanje."

Občutil je, kako so se pod njegovimi rokami premaknile nadzorne tipke in kako se je plošča spustila in zaprla pregrado. Počasi se je vrnil k sedežu, sedel in porinil svojo desno dlan in laket v dobro znane odprtine. Iskala so se pogreznila v meso in po koži ga je zaščemelo. Naslonil se je, zaprl oči in si priklical v domišljijo svetlolasko prijetnega obraza in modrih oči, kako se je mogoče nekoliko zaskrbljena in z našobljenimi polnimi ustnicami sklonila nadenj, da bi pregledala rezultate analize, njena obleka pa je malo, prav malo zdrsnila in ji razkrila prsi in ramena.

"Torej sestra, bom živel?"

"Sestra?"

"Da, Evane. Zdaj si bolniška sestra. Oseba, ki skrbi za bolnike. Sem bolan?"

"Charles, ne deluješ z optimalno zmogljivostjo."

"Pomeni, da sem bolan. Ozdravi me, Evane!"

Nekaj se ga je dotaknilo in preplavilo ga je ugodje. "To mi bo pregnalo temne misli in vedno večjo zaskrbljenost. Zanesljivo kakšna injekcija z mamilom," je ugotavljal. Pomagalo mu je, ker se je Evane podredila njegovim napotkom. Menil je, da mora moški vedno obvladovati žensko.

S še vedno zaprtimi očmi si jo je predstavljal, kako se je nagnila nazaj in se nasmehnila z izrazom, ki je izražal ljubezen in materinsko skrb obenem. Dejal je: "Kako dolgo še, Evane?"

"Ne izražaš se dovolj natančno, Charles."

"Ti si pa trmasta. Hudičevo dobro veš, kaj sem mislil s tem. Kako dolgo že potujeva v tej škatli?"

"Dolgo časa, Charles."

"Predolgo," je razmišljal. Potovala sta tako dolgo, da je čas izgubil vsak smisel. Skoraj s svetlobno hitrostjo sta drvela proti oddaljenim zvezdam, njegov metabolizem, merilec dolžine njegovega življenja, pa je bil upočasnen zaradi kontrakcijskega učinka. Doma je morda preteklo že deset tisoč let, v ladji pa je minevala ena sama življenjska doba.

To ga je vznemirjalo in s pomočjo mamila in pomirjujočo navzočnostjo ženske je skušal pregnati to misel. Nehote je začel sanjariti in ponovno je slišal otroški govor izbrancev, globoke glasove inštruktorjev. Bil je nekaj posebnega. Izurili so ga za pomembno nalogo. Svoje življenje je posvetil Veliki Ekspanziji.

Premaknil se je in znova začutil pomirjevalno injekcijo.

"Evane, pogovarjaj se z menoj."

"O čem, Charles?"

"Izberi temo. Katerokoli temo. Zaprta si v stroju, visoka čudovita plavalaska. Kako se počutiš? Želiš, da te osvobodim? Se naj prebijem v tvojo ječo in te popeljem na sprehod?"

"Ne govoriš razumno, Charles."

"Zakaj ne, Evane? Kako dolgo si že z menoj? Petdeset let ali morda več? V vsakem primeru je preteklo že veliko časa. Veliko sva se pogovarjala in nedvomno si se v tem času vsaj nekoliko spremenila. Poslušaj, ali veš, zakaj sem uničil knjige in ostale stvari? Imel sem občutek, da si me opazovala. Opazovala in prezirala. Zanikaš?"

"Seveda sem te opazovala, Charles."

"Opazovala in ukazovala. Naredi to! Naredi ono! Opravi hitro! In tako naprej. Včasih si bila prava cipa in bi te verjetno moral sovražiti. Pa te ne. Sploh te ne sovražim."

"Kaj je sovraštvo, Charles?"

"Čustvo, Evane."

Predstavljal si jo je, kako je nagrbančila čelo in odkimala z glavo.

"Ničesar ne reci," je naglo dejal. "Ne želim slišati, da ne moreš

čustvovati. Bitje, ki ima tak glas kot ti, ne more biti brez čustev."

"Nerazumno se obnašaš, Charles. Morda bi moral spati."

"Ne!"

S spretnostjo, ki si jo je pridobil med številnimi pogovori z žensko, ki je bila zaprta v računalniku, je izvlekel roko iz odprtine, še preden mu je lahko vbrizgala injekcijo z mamilom. Čeprav se je z njo že mnogokrat tako pogovarjal, se mu je zdelo, da je tokrat nekoliko drugače. Nekoč se je vdajal pozabljenju, ki mu ga je nudila, se pogrezal v temo, v svet sanj, kjer je Evane oživela in prišla k njemu z razprtimi rokami in voljnim telesom. Takrat, ko ga je preplavilo zadovoljstvo nad popolnostjo in lepoto vsega, kar ga je obdajalo, je tudi našel smisel svojega življenja.

"Ne želim spati," je dejal. "Rad bi se pogovarjal. Zvedeti hočem, kaj se dogaja in ti mi boš to povedala."

"Ne razumem, Charles."

"Nezadostni podatki?" Porogljivo se ji je nasmehnil. "Mar me hočeš še vedno prepričati, da si le stroj? Ali še nisi doumela, da mi je jasno, da je vse skupaj ena sama burka. Zadnji čas je, da se je igra končala."

"Še vedno ne razumem."

"Ugani, Evane!"

"Videti je, da je s teboj res nekaj narobe. Najbrž bo to posledica motenj v delovanju telesnih organov. Če ponovno položiš roko v odprtino, bom preverila tvoje presnavljanje."

"Nič takega ne boš storila. Odprla boš vrata in me spustila ven."

"Saj vendar veš, da je to nemogoče, Charles."

"Potem pa se vrniova domov."

"Tudi to je nemogoče. Malodušen si, pa ne razmišljaš več logično, Charles. Saj vendar nisi sam."

Utrujeno je odprl oči in se zazrl v številčnice, na nanizane nadzorne naprave, na položčeno pločevino in skrbno očiščeno nadzorno ploščo. "Ne, nisem sam," je pomislil. Na milijone plovil, prav takih, kot je bilo njegovo in natovorjenih z istim tovorom umetno vzgojenih trosov, semen in drugih prvin življenja, je v obdobju nekaj let poletelo v vesolje. Zavarovani s številnimi plastičnimi in naravnimi membranami, v kepah ledu in hranilnem želeju, dehidrirani, zmrznjeni ali mirujoči v elektronskem polju, so ležali zametki življenja omrtvičeni v skladišču njegovega plovila. Tovor, ki naj bi omogočil ohranitev človeškega rodu, so sestavljale tudi plesni, skoraj nevidne molekularne verige, rodovitna prst in prašni drobci.

"Mar tudi jaz?" se je zgrozil. "Ne! Ne!" Njegovo telo se je zvilo v hudi duševni stiski.

"Charles, pomiriti se moraš. Ničesar se ti ni treba bati. Plovilo je nepoškodovano in tudi s teboj je vse v redu. Vse je tako, kot je bilo."

Glas je bil mehak, tolažeč in materinski, kot da bi ga miril vdan sopotnik. Ni bil sam. Bila je z njim in bo z njim tudi ostala.

Lagala je tako, kot so lagali vsi drugi. Vse njegovo prazno, nesmiselno zapravljenost življenje je bila ena sama laž.

"Resnico, povej mi resnico!" je dejal s hripavim glasom.

"Kaj naj ti povem, Charles?"

"Vse. Govori, prekletal!"

"S projektom si se seznil na samem začetku. Velika ekspanzija so sanje človeškega rodu, kateremu pripadaš. Poiskati morava primerno sonce, najti planet v okviru točno določenih pogojev in po programiranih navodilih razložiti tovor. Če nama bo uspelo, bova usmerila življenje tako, da bo sčasoma postalo podobno življenju na matičnem planetu. To pomeni, da se bo tvoj rod v prihodnosti lahko naselil na drugih planetih. Predvidevamo namreč lahko, da bodo ljudje našli ne preveč tuje in za naselitev primerne planete po vsej galaksiji že v bližnji prihodnosti."

"In vse drugo?"

"Ničesar drugega ni, Charles."

"Vraga ni. Kaj pa jaz?"

"Ti si varnostni faktor. Ni izključeno, da bo prišlo do napake v delovanju plovila, vzdrževalnega mehanizma ali sistema za ohranitev življenja. V tem primeru boš lahko opravil potrebna popravila."

"S čim neki? Z golimi rokami?"

"Ne, Charles, ampak z orodji, katera ti bom preskrbela, če bo treba."

"Saj jih vendar ne znam uporabljati!"

"Vsa potrebna znanja so vstavljena v tvojo podzavest in se jih boš v primeru resnične potrebe takoj zavedel."

Zvenelo je logično in spraševal se je, če bi moralo to nanj napraviti kak vtis, saj je računalnik vendar lahko razmišljal samo logično. Pomislil je, da so morali stroj sprogramirati in vstaviti vanj razne odgovore tako, da je lahko odgovoril na določena vprašanja. Zavedel se je, da mu je lahko lagal, pravzaprav govoril, kot je bil programiran, kar pa zopet ni pomenilo, da so bili ti odgovori resnični.

"In če je vse to laž, kaj je resnica? Zakaj potujem v plovilu?" se je spraševal.

Vznemirjen se je dvignil s stola, stopil v ozadje k pregradi in se zopet vrnil nazaj. Zagledal v stene, strop in nanizane naprave na nadzorni plošči, a vsi sklopi v plovilu so kot običajno delovali brezhibno. Nenadoma se je domislil, da je vse skupaj le prevara, s katero so želeli pritegniti njegovo pozornost in ga zaslepiti v prepričanju, da je pomemben za delovanje plovila. Začudil se je, da ni že prej ugotovil, da je popolnoma nepomemben za vodenje vesoljskega plovila, saj je z njim v celoti upravljal računalnik. Bil je le drag, a nepomemben del tovara.

"Nek razlog, da sem v plovilu, vendar mora obstajati," si je mislil.

S pridušenim glasom je vprašal: "Evane, zakaj sem tu?"

"Povedala sem ti, Charles."

"Lagala si, zdaj pa mi povej resnico."

Ni mu odgovorila. Zazrl se je v svoje postarane, lisaste roke z debelimi žilami in vprašal: "Kaj se bo zgodilo, ko bom umrl?"

"Ko boš preminil, bova dosegla največjo možno razdaljo od matičnega planeta. Nato bom obrnila plovilo in pričela iskati primeren planet, na

katerem bom lahko odložila tovor."

Sprva v odgovoru ni našel nobenega smisla, potem pa se je zavedel strahovite resnice in popolnoma odrevenel v nenadnem spoznanju popolnega izničenja lastne osebnosti in ponosa.

"Ura," je otopelo izustil. "Hočeš reči, da nisem nič drugega kot navadna prekleta ura?"

"Metabolični merilec časa," je razmišljal. "Plovilo leti skoraj s svetlobno hitrostjo, zaradi kontrakcijskega efekta pa trajanja poleta ni mogoče ugotoviti na drug način. Izbrani planet ne sme biti predaleč, pravo razdaljo pa je mogoče ugotoviti le z dobo človeškega življenja. Pomembno je bilo le to, da sem, ne da bi se zavedal resnice, svoje življenje preživel v plovilu."

"In ostalo?"

"Žal mi je, Charles," je tokrat s prizvokom resničnega obžalovanja odvrnil računalnik. "Zares mi je žal."

Trenutek zatem ga je elektronska naprava, ki je bila vgrajena v njegovih možganih, popolnoma ohromila. Oblak plina ga je zamrznil, stene so se razmaknile in razkrile aparature, ki naj bi razkosale njegovo telo, ohranile osnovne molekularne verige in jih dodale tovoru, ki bo ostal na planetu.

Ni občutil bolečine. Nikakršne bolečine ni občutil, kar pa je tudi edina milost, katere je bil deležen.

(EVANE, *New Writings in SF* 22, 1973)